

نظام گمرکی مطلوب مبتنی بر اقتصاد مقاومتی از ایده تا عمل

نویسندگان:

دکتر مجتبی نادری
دکتر عباس معمار نژاد
دکتر علیرضا مقدسی

دانشگاه و پژوهشگاه عالی دفاع ملی و تحقیقات راهبردی

مرکز انتشارات راهبردی

تهران - ۱۳۹۸

سرشناسه	نادری، مجتبی، ۱۳۳۹ -
عنوان و نام پدیدآور	طراحی نظام گمرکی مطلوب مبتنی بر سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی (با تأکید بر بهبود محیط کسب‌وکار) / نویسنده مجتبی نادری
مشخصات نشر	تهران: دانشگاه و پژوهشگاه عالی دفاع ملی و تحقیقات راهبردی، مرکز انتشارات راهبردی، ۱۳۹۸.
مشخصات ظاهری	۲۴۳ ص.
شابک	۹۷۸-۶۲۲-۶۸۸۵-۴۱-۶
وضعیت فهرست نویسی	فیا
یادداشت	کتابنامه: ص. ۲۳۱ - ۲۳۷.
موضوع	گمرک -- ایران
موضوع	Customs administration -- Iran
موضوع	تعرفه -- ایران
موضوع	Tariff -- Iran
موضوع	اقتصاد -- ایران -- آینده‌نگری
موضوع	Economic forecasting -- Iran
شناسه افزوده	دانشگاه و پژوهشگاه عالی دفاع ملی و تحقیقات راهبردی، مرکز انتشارات راهبردی
رده بندی کنگره	HJ۷۰۳۹/۲
رده بندی دیویی	۳۵۰.۶۲۳
شماره کتابشناسی ملی	۵۸۱۰۸۶

نظام گمرکی مطالب مبتنی بر اقتصاد مقاومتی از ایده تا عمل

نویسندگان: دکتر مجتبی نادری، دکتر عباس معارنژا / دکتر علیرضا مقدسی

ویراستار ادبی: مینا مجلسی، اکبر بتوئی

ناظر ویراستار: مرتضی چشمه‌نور

صفحه‌آرا: مینا مجلسی

طراح جلد: زهرا مهدوی

نوبت چاپ: اول - ۱۳۹۸

ناشر: انتشارات دانشگاه و پژوهشگاه عالی دفاع ملی و تحقیقات راهبردی

شمارگان: ۱۰۰۰ نسخه

قیمت: ۴۷۰۰۰۰ ریال

همه حقوق چاپ و نشر این کتاب محفوظ است.

دانشگاه و پژوهشگاه عالی دفاع ملی و تحقیقات راهبردی

مرکز انتشارات راهبردی

نشانی انتشارات: تهران. ضلع شمالی بزرگراه شهید بابایی، بعد از اتوبان هنگام،

دانشگاه و پژوهشگاه عالی دفاع ملی و تحقیقات راهبردی، انتشارات دانشگاه عالی دفاع ملی

تلفن: ۲۲۹۷۰۳۴۳ نشانی اینترنتی: www.sndu.ac.ir

فهرست مطالب

۱۳	مقدمه
۱۷	فصل اول: کلیات
۱۹	نظام گمرکی
۲۰	سیاست گذاری گمرک
۲۱	جایگاه گمرک
۲۳	فصل دوم: تاریخچه و ساختار نظام گمرکی
۲۷	تاریخچه گمرک
۳۰	تعرفه و قانون مور گمرک در گمرک ج.ا.ایران
۳۳	تعریف گمرک
۳۶	نقش و جایگاه گمرک در نظام خارجی کشور
۳۶	واردات
۳۷	صادرات غیر نفتی
۳۸	ترانزیت خارجی
۳۹	درآمد گمرکی
۳۹	قوانین و مقررات مرتبط با وظایف گمرک
۴۰	کنوانسیون های بین المللی در زمینه گمرک
۴۲	سیستم هماهنگ شده طبقه بندی کالاها
۴۴	کنوانسیون کیوتو: مشارکت گمرکات در توسعه تجارت جهانی
۴۶	سیستم ورود موقت: ابزاری برای توسعه تجارت جهانی
۴۷	کنوانسیون تعیین ارزش گمرکی کالاها (توافقنامه تعیین ارزش سازمان تجارت جهانی)
۴۸	کنوانسیون قواعد هماهنگ مبدأ
۵۱	فصل سوم: سیاست های کلی اقتصاد مقاومتی و برنامه های پنجم و ششم توسعه
۵۳	سیاست های کلی اقتصاد مقاومتی
۶۷	سیاست های کلی اقتصاد مقاومتی و اولویت های راهبردی گمرک
۶۹	سند چشم انداز بیست ساله جمهوری اسلامی ایران
۷۰	احکام مرتبط با گمرک در قوانین برنامه های پنجم و ششم توسعه اقتصادی، اجتماعی ج.ا.ایران
۸۳	فصل چهارم: تئوری ها و نظریه های اقتصادی در محیط کسب و کار

۸۶	شاخص عملکرد لجستیک
۸۸	شاخص رقابت پذیری جهانی
۹۱	شاخص توانمندسازی تجاری
۹۲	شاخص آزادی اقتصادی
۹۳	بررسی وضعیت خاورمیانه و شمال آفریقا در شاخص آزادی اقتصادی
۹۴	جایگاه ایران در شاخص آزادی اقتصادی
۹۵	شاخص مبارزه با فساد
۹۷	شاخص تجارت الکترونیکی
۹۹	شاخص محیط کسب و کار
۱۰۲	شاخص تجارت فرامرزی
۱۰۹	فصل پنجم: بررسی وضعیت گمرک در ایران
۱۱۱	چالش های گمرک در بهبود محیط کسب و کار
۱۱۲	چالش های درون مرزانی
۱۱۳	چالش های محیط نزدیک
۱۱۳	چالش های محیط دور
۱۱۴	تشریح برخی از چالش های گمرکی
۱۱۹	فصل ششم: ابعاد و مولفه های نظام گمرک از دیدگاه صاحب نظران
۱۲۱	قابلیت ها و توانمندی های نظام گمرکی مطلوب در تحقق اقتصاد مقاومتی
۱۲۱	آسیب های نظام گمرکی ج.ا.ایران از دیدگاه اقتصاد مقاومتی
۱۲۲	فرصت های محیطی نظام گمرکی برای تحقق اقتصاد مقاومتی
۱۲۳	تهدیدات محیطی نظام گمرکی برای تحقق اقتصاد مقاومتی
۱۲۴	راه کارهای حل مسایل و بهره مندی از فرصت های محیطی نظام گمرکی مبتنی بر اقتصاد مقاومتی
۱۲۵	ویژگی ها و عوامل شکل دهنده نظام گمرکی مطلوب مبتنی بر سیاست های کلان اقتصاد مقاومتی (با تاکید بر بهبود محیط کسب و کار)
۱۲۵	نکات کلیدی بندهای سیاست های کلی اقتصاد مقاومتی مرتبط با نظام گمرکی
۱۹۳	فصل هفتم: الگوی مفهومی نظام گمرکی
۱۲۵	نکات کلیدی بندهای سیاست های کلی اقتصاد مقاومتی مرتبط با نظام گمرکی
۱۹۵	دروندها
۱۹۵	اهداف گمرکی

سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی.....	۱۹۶
محیط کسب و کار.....	۱۹۷
فرایندها.....	۱۹۸
فرایند اصلی.....	۱۹۸
فرایند پشتیبانی.....	۱۹۹
بروندادها.....	۲۰۱
اثر بخشی خدمات گمرکی.....	۲۰۱
کارایی خدمات گمرکی.....	۲۰۲
پیامدها و دستاوردها.....	۲۰۳
عوامل محیطی.....	۲۰۴
محیط اقتصاد.....	۲۰۴
محیط فرهنگی.....	۲۰۵
محیط فناوری.....	۲۰۶
محیط سیاسی.....	۲۰۷
محیط زیست.....	۲۰۷
محیط قانونی.....	۲۰۸
مقایسه وضعیت موجود و مطلوب نظام گمرکی.....	۲۱۰
منابع و مآخذ.....	۲۳۱
منابع فارسی.....	۲۳۳
مقالات.....	۲۳۶
منابع لاتین.....	۲۳۸

مقدمه

«اموالتان را که خدا قوام زندگي شما ساخته است به دست سفيهان مدهيد»^۱. بر اساس اين آيه، اقتصاد مایه قوام جامعه و استوانه اصلي تحقق جامعه و ثبات و حفظ آن است. از اين رو در آموزه‌های اسلامی، تصحيح روابط اقتصادی جامعه، همپای مسائل اعتقادی و عبادی مطرح شده و امور اقتصادی و معیشتی مردم، جایگاهی مهم در حد مسائل اعتقادی و عبادی دارد.^۲

اگر ملتی بخواهد ایستادگی کند، باید مال داشته باشد. اقتصاد و ثروت، ستون ایستادگی است و قرآن هم فرموده است مبدا دستان خالی باشد؛ وگرنه چابک‌پوس خواهید شد (آیت‌الله جوادی آملی، ۱۳۹۳، ص ۲۰).

بر اساس سند چشم‌انداز، بیست‌ساله در سال ۱۴۰۴ ایران کشوری توسعه‌یافته با جایگاه اول اقتصادی، علمی و فناوری در سطح منطقه با هویت اسلامی و انقلابی، الهام‌بخش در جهان اسلام و با تعامل سازنده و مؤثر در روابط بین‌الملل است. مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) در سال ۱۳۸۴ با ابلاغ سند چشم‌انداز، بر قرارگرفتن ایران اسلامی از لحاظ رشد علمی در درجات اول دنیا تأکید داشته و رهنمادهای مدیرانه و حکیمانه ایشان، اولویتهای شاخص‌ها را برای توسعه و پیشرفت ایران اسلامی مشخص نموده است.

از سوی دیگر اقتصاد ایران به عنوان نقطه هدف تحریم‌های کشورهای غربی جهت نیل به اهداف خود مورد توجه جدی قرار گرفته است (عربی، ۱۳۹۲، ص ۶۰). در این شرایط، مقام معظم رهبری ایده «اقتصاد مقاومتی» را مطرح نمودند. در بهمن ۱۳۹۲ پس از ابلاغ سیاست‌های کلی «اقتصاد مقاومتی» با رویکردی جهادی، انعطاف‌پذیر، فرصت‌ساز، مولد، درون‌زا، پیشرو و برون‌گرا با هدف تأمین رشد پویا و بهبود شاخص‌های مقاومت اقتصادی

۱- سوره مبارکه نساء، آیه ۵

۲. سوره مبارکه بقره، آیات ۳، ۴۱، ۴۳، ۸۳، ۱۷۷ و ۲۷۷؛ سوره مبارکه نساء، آیه ۳۹؛ سوره مبارکه انفال، آیات ۲

و دستیابی به اهداف سند چشم‌انداز بیست‌ساله، به موضوعات شفاف‌سازی اقتصاد و سالم‌سازی آن و جلوگیری از اقدامات، فعالیت‌ها و زمینه‌های فسادزا در حوزه‌های پولی، تجاری، ارزی و ...، ایجاد تنوع در مبادی تأمین کالاهای وارداتی با هدف کاهش وابستگی به کشورهای محدود و خاص، حمایت همه‌جانبه هدفمند از صادرات کالاها و خدمات به تناسب ارزش افزوده و با خالص ارزآوری مثبت اشاره شده است.

گمرک جمهوری اسلامی ایران که سازمانی دولتی تابع وزارت امور اقتصادی و دارایی است، به عنوان مرزبان اقتصادی کشور نقش محوری و هماهنگ‌کننده را در مبادی ورودی و خروجی کشور دارد و مسئول اعمال حاکمیت دولت در اجرای قانون امور گمرکی و سایر قوانین و مقررات مربوط به صادرات و واردات و عبور (ترانزیت) کالا و وصول حقوق ورودی و عوارض گمرکی و مالیات‌های مربوطه و الزامات فنی و تسهیل تجارت است.

شورای همکاری گمرکی، چنین توافقی از گمرک ارائه داده است: «سازمانی دولتی است که مسئول اجرای قانون گمرک و وصول حقوق و عوارض ورودی و صدوری و همچنین واردات، ترانزیت و صادرات کالا است».

نظام گمرکی مطلوب آن است که در صادرات کالا به دنبال تسهیل جریان صادرات، تعیین ارزش صحیح، کارایی در ارائه تسهیلات جزئی مانند ورود موقت با هدف پردازش برای صادرات و در واردات کالا به دنبال تسهیل جریان واردات، تعیین تعرفه صحیح، تعیین ارزش صحیح، پیشگیری از تخلفات و قاچاق تحت پوشش واردات باشد. عبور خارجی از جمله تسهیل جریان ترانزیت، پیشگیری از تخلفات و قاچاق تحت پوشش ترانزیت و همچنین کالای همراه مسافر شامل تسهیل جریان ورود و خروج مسافران، پیشگیری از تخلفات و قاچاق تحت پوشش کالای همراه مسافر از مولفه‌های نظام گمرکی مطلوب است. یکی دیگر از اهداف مهم گمرک این است که در پرونده‌های قاچاق کالا با افزایش کارایی در پیگیری قضایی پرونده‌های قاچاق کالا بتواند با اخلال‌گران اقتصادی در حوزه صادرات و واردات کشور مبارزه کند. از جمله وظایف و اختیارات گمرک ایران بر

اساس قانون، اعمال سیاست‌های دولت در زمینه صادرات و واردات و عبور کالا است. آنچه گفته شد، این حقیقت مهم را یادآور می‌شود که آسیب‌شناسی نظام گمرکی کشور در راستای بهبود رویه‌ها و سازمان گمرک تا چه حد می‌تواند اهداف حاکمیت در حوزه گمرک را محقق کند و طراحی نظام گمرکی مبتنی بر سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی (با تاکید بر بهبود محیط کسب‌وکار) جمهوری اسلامی ایران را ضروری می‌سازد.

www.ketab.ir